

NATIONAAL

Een wegwijzer en risicoanalyse

REFERENTIEKADER

betreffende steun aan

STEUN AAN

betaald voetbal

BETAALD VOETBAL

Nationaal referentiekader

Steun aan betaald voetbal

Een wegwijzer en risicoanalyse betreffende steun aan betaald voetbal

Colofon

Dit Nationaal referentiekader Steun aan betaald voetbal is een gezamenlijke publicatie van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, het Interprovinciaal Overleg en de Koninklijke Nederlandse Voetbalbond.

Hoewel bij deze uitgave de uiterste zorg is nagestreefd, kunnen de auteurs noch de rechthebbenden enige aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele (druk-) fouten en/of onvolledigheden.

Deze publicatie wordt ook aangeboden via de volgende websites:

www.minbzk.nl/staatssteun

www.europadecentraal.nl

Inhoud

1	<i>Inleiding</i>	5
	Achtergrond van dit nationaal referentiekader	6
	Achtergrond en inhoud van de Europese staatssteunregels	6
	Relevantie voor steun aan betaald voetbal	7
2	<i>Mogelijke vormen van steun</i>	9
	2.1 Financiering van een stadion	9
	2.1.1 Stadion in eigendom van decentrale overheid	9
	2.1.2 Stadion in eigendom van bvo of andere private partij	10
	2.1.3 Steun bij wisseling van eigendom van het stadion	12
	2.1.4 Steun in de exploitatie van een stadion	13
	2.2 Reddings- en herstructureringssteun	13
	2.3 Steun aan sportonderwijs	15
	2.4 Financiële vergoeding voor een tegenprestatie	16
	<i>Bijlage</i>	17
	Checklist voetbalsteun	17

1 Inleiding

Financiële relaties van gemeenten en provincies met betaald voetbal organisaties (bvo's) kennen zowel juridische, economische, politieke als sociale aspecten. Er spelen diverse overwegingen in de besluitvorming om al dan niet een bvo met publieke middelen te steunen. Steeds sterker worden de geluiden met de vraag of publieke middelen wel moeten worden aangewend voor professionele voetbalclubs en of de verleende steun wel binnen de Europese staatssteunregels past.

Besluitvorming van een decentrale overheid rond het inzetten van publieke middelen voor financiële steun aan een bvo dient weloverwogen plaats te vinden. Dit nationaal referentiekader biedt een leidraad in de besluitvorming over het al dan niet steunen van een bvo. Er wordt een weergave gegeven van vier vormen van financiële relaties en de voorwaarden waaronder deze kunnen passen binnen de strikte bepalingen van de Europese staatssteunregels. Dit referentiekader is specifiek gericht op bvo's, maar de tekst kan ook relevant zijn voor andere vormen van professionele sport.

Het doel van dit nationaal referentiekader is om de besluitvorming van medeoverheden ten aanzien van steun aan betaald voetbal te ondersteunen door in kaart te brengen wat de 'veilige zones' zijn binnen de meest gangbare vormen van steunverlening. Als medeoverheden steunverlening aan betaald voetbal overwegen, wordt opgeroepen binnen de geschetste veilige zones te blijven. Dit laat onverlet dat steun die onder het staatssteunbegrip van het EG-Verdrag valt, eerst ter goedkeuring gemeld moet worden aan de Europese Commissie.

Uitgangspunten van dit referentiekader zijn dat de bvo's en de KNVB primair verantwoordelijk zijn voor een gezonde financiële huishouding in het betaald voetbal en dat de decentrale overheden autonoom zijn in de besluitvorming over steunverlening. Met dit referentiekader wordt beoogd om steunverlening te beperken en meer inzicht te krijgen in de uitzonderlijke gevallen waarin incidentele steunverlening aan betaald voetbal geoorloofd is. Het risico van ongeoorloofde vormen van steunverlening wordt hiermee zoveel mogelijk geminimaliseerd.

De Europese staatssteunregelgeving vormen de basis van dit document. Maar ook als binnen deze regels wordt geopereerd, kan steunverlening financiële risico's met zich mee brengen. Bij de vraag of de decentrale overheid al dan niet financiële betrokkenheid bij een bvo wenst, moeten ook de financiële risico's overwogen worden die dit met zich mee kan brengen. Financiële betrokkenheid bij een stadion bijvoorbeeld kan een spiraalbeweging teweeg brengen doordat steun om een stadion in stand te houden als thuishaven voor een bvo later kan uitmonden in steun om de bvo in stand te houden als primaire gebruiker van het stadion en vice versa. Risicomanagement moet derhalve een belangrijk aspect zijn in de besluitvorming over het al dan niet aangaan van een financiële relatie met een bvo. Eén en ander kan leiden tot nadere bezinning over wenselijkheid en vorm van steunverlening. Als toch gekozen wordt voor steunverlening is het van belang de financiële risico's ervan en de daarvoor benodigde weerstandscapaciteit tot uitdrukking te brengen in de paragraaf weerstandsvermogen van de begroting.

De doelgroep van dit document wordt gevormd door verantwoordelijke bestuurders (colleges van B&W en van GS), leden van de gemeenteraden en provinciale staten, bestuurders van voetbalclubs en ambtenaren op de relevante terreinen.

Achtergrond van dit nationaal referentiekader

De financiële steun van decentrale overheden aan betaald voetbal is steeds sterker onder vuur komen te staan vanuit de samenleving, media en de Tweede Kamer. De Tweede Kamer heeft in 2003 zijn zorg uitgesproken over de steunverlening aan betaald voetbal en Minister Remkes van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) opgeroepen om met de betrokken partijen te komen tot afspraken over deze steunverlening. Naar aanleiding daarvan hebben het Interprovinciaal Overleg (IPO), de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), de Koninklijke Nederlandse Voetbalbond (KNVB), het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en het ministerie van BZK op 26 augustus 2003 bestuurlijk overleg gevoerd. Hierin is besloten tot het opstellen van een document dat als referentiekader kan dienen voor medeoverheden inzake steun aan betaald voetbal. Het resultaat is dit nationaal referentiekader dat op 3 maart 2004 in een bestuurlijk overleg tussen de verschillende partijen is vastgesteld. Dit nationaal referentiekader is ter kennisgeving aan de Europese Commissie verstuurd.

Er spelen verschillende bezwaren en risico's bij steunverlening aan bvo's. Maatschappelijke bezwaren zijn een belangrijk element: wanneer een overheid schijnbaar onvoorwaardelijke financiële steun aan een bvo verstrekt, kan dit tot publieke verontwaardiging en vermindering van vertrouwen in de overheid leiden. Steunverlening kan ook grote financiële risico's inhouden, bijvoorbeeld wanneer een bvo een lening niet kan terugbetalen of wanneer een gemeente zich gebonden voelt om voortdurend financieel bij te dragen aan een stadion. Verder zijn er juridische risico's: bij steun die niet conform de staatssteunregels wordt verleend kan de Europese Commissie op eigen initiatief of na een klacht een onderzoek starten dat uiteindelijk kan uitmonden in de plicht om de steun terug te vorderen. Dat dit niet ondenkbeeldig is, blijkt uit de onderzoeksprocedure die in 2003 is gestart naar mogelijke staatssteun in de transacties rond het stadion tussen de gemeente Alkmaar en AZ Alkmaar, uit de onderzoeksprocedure naar vermeende staatssteun in het Italiaanse voetbal en de vragen van de Commissie over mogelijke staatssteun aan Real Madrid.

Het ministerie van BZK heeft in 2002 en 2003 een drietal brieven¹ verstuurd aan gemeenten waarbinnen een bvo is gevestigd. In deze 'voetbalbrieven' werd een toelichting gegeven over steun aan bvo's. Het doel van deze brieven was om de betreffende gemeenten te informeren over enkele specifieke nieuwe ontwikkelingen. Onderhavig document kan ten opzichte van deze brieven worden gezien als aanvulling, namelijk een overzicht met een meer uitvoerige toelichting op mogelijke vormen van steun aan bvo's en tegelijk als oproep aan decentrale overheden om de hierin genoemde 'veilige zones' strikt te hanteren.

Achtergrond en inhoud van de Europese staatssteunregels

De Europese staatssteunregels zijn onderdeel van de bepalingen in het EG-Verdrag die de instelling en de werking van de gemeenschappelijke markt regelen. Verschillende discriminatieverboden moeten voorkomen dat lidstaten hun eigen economie beschermen door goederen, personen, diensten of kapitaal uit andere lidstaten te benadelen of tegen te houden. De staatssteunregels zijn onderdeel van dit beleid en hebben als doel het tegengaan van concurrentievervalsing op de gemeenschappelijke markt door steun van lidstaten aan hun eigen ondernemingen.

¹ Brieven van 7 november 2002, 18 maart 2003 en 21 mei 2003.

De Europese Commissie houdt toezicht op de naleving van de staatssteunregels. De lidstaten - waaronder ook de decentrale overheden - moeten voorgenomen steun melden bij de Commissie. Pas na goedkeuring van de Commissie mag de steun worden uitgevoerd.

De staatssteunregels zijn vervat in artikel 87 en 88 van het EG-Verdrag. Artikel 87, lid 1 omschrijft het begrip staatssteun². Steun die aan de volgende (cumulatieve) criteria voldoet, valt onder het staatssteunbegrip en moet in beginsel vooraf worden gemeld bij de Europese Commissie.

- 1 De steun wordt door de staat verleend of met staatsmiddelen bekostigd.
- 2 De steun komt ten goede aan bepaalde ondernemingen of producties.
- 3 De steun verschaft een voordeel aan de onderneming(en) die zij niet langs commerciële weg zou(den) hebben verkregen.
- 4 De steun kan de mededinging vervalsen.
- 5 De handel tussen de lidstaten wordt door de steun ongunstig beïnvloed.

Ook bij twijfel of aan de criteria voldaan wordt, moet er gemeld worden. Steunmeldingen van gemeenten en provincies verlopen via het Coördinatiepunt staatssteun decentrale overheden van het ministerie van BZK³. Het wordt sterk aangeraden om in een vroeg stadium contact op te nemen over de mogelijke melding en eventuele twijfel over de criteria.

Onder voorwaarden kunnen bepaalde soorten staatssteun echter wel verenigbaar zijn met de gemeenschappelijke markt (artikel 87, lid 2 en 3). Het is alleen aan de Europese Commissie om te beoordelen of een steunmaatregel verenigbaar is. De Commissie heeft een aantal uitzonderingen op de meldingsplicht neergelegd in vrijstellingsverordeningen, o.a. voor opleidingssteun en werkgelegenheidssteun (die echter nog wel een kennisgeving achteraf vereisen).

Het risico van het niet of niet tijdig melden van steun is dat de Commissie op eigen initiatief of na een klacht (van bijv. een concurrent of burger) een onderzoek kan starten. Een dergelijk onderzoek kan tijdelijke opschorting en uiteindelijk zelfs verplichte terugvordering van de steun inhouden.

In dit document wordt niet uitputtend ingegaan op het staatssteunbegrip in het algemeen⁴. Er wordt ingegaan op een aantal steunvormen die relevant kunnen zijn voor betaald voetbal en de toepassing van de staatssteunregels daarop.

Relevantie voor steun aan betaald voetbal

Steunverlening door decentrale overheden aan bvo's kan in diverse vormen worden verleend, zoals giften, leningen, garanties, grondverkoop aan de bvo tegen een lage prijs en doorberekening van lage huur aan de bvo⁵.

² "Behoudens de afwijkingen waarin dit Verdrag voorziet, zijn steunmaatregelen van de staten of in welke vorm ook met staatsmiddelen bekostigd, die de mededinging door begunstiging van bepaalde ondernemingen of bepaalde producties vervalsen of dreigen te vervalsen, onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt, voor zover deze steun het handelsverkeer tussen de lidstaten ongunstig beïnvloedt".

³ Een korte toelichting op de meldingsprocedure en adresgegevens van het Coördinatiepunt zijn te vinden op www.minbzk.nl/staatssteun.

⁴ Meer informatie over staatssteun in het algemeen is te vinden op o.a. www.minbzk.nl/staatssteun en www.europadecentraal.nl, waar ook literatuurverwijzingen zijn opgenomen. In april 2004 komt een informatiewijzer over staatssteun uit van het ministerie van BZK en het kenniscentrum Europa decentraal.

⁵ Rapport 'De gemeente als twaalfde man', maart 2003.

Zijn de staatssteunregels van toepassing op steun aan bvo's? Op grond van de beschikkingen van de Europese Commissie en de jurisprudentie het Europese Hof van Justitie kan deze vraag bevestigend worden beantwoord. Professionele voetbalclubs worden als ondernemingen beschouwd, omdat zij een economische activiteit verrichten. Bvo's leveren diensten op verschillende markten, waar zij voor worden betaald. Op deze markten kan concurrentie op Europees niveau plaatsvinden, bijvoorbeeld op de spelers-, tv-rechten- of sponsormarkt. Daarnaast is concurrentievervalsing denkbaar ten opzichte van andere ondernemingen dan bvo's. In de internationale markt van investeerders en exploitanten van onroerende zaken zoals stadions kan steunverlening aan een stadion de tussenstaatse handel ongunstig beïnvloeden.

Sport heeft geen uitzonderingspositie in het EG-Verdrag. De staatssteunregels gelden onverkort voor sport. Bij de beoordeling of er sprake is van verboden steun aan een bvo houdt Brussel wel rekening met de maatschappelijke functie van sport. De maatschappelijke functie kan onder meer gezien worden in gezondheidsbevordering, de sociaal-culturele dimensie (amusement, recreatie) en de economische dimensie. Sport zelf wordt door de Europese Commissie niet geaccepteerd als algemeen belang dat het inzetten van publieke middelen rechtvaardigt. Er is pas sprake van een algemeen belang wanneer een faciliteit of activiteit ten goede komt aan de algemene bevolking, zoals infrastructuur. Dit is denkbaar bij algemene beschikbaarheid van een stadion voor meer activiteiten dan alleen betaald voetbal.

Met als gegeven dat bvo's als ondernemingen in de zin van het EG-Verdrag aangemerkt worden en dat zij op Europese markten kunnen opereren en derhalve de staatssteunregels kunnen raken, zal hierna verkend worden welke steunvormen zijn te zien als veilige zones binnen deze regels.

2 **Mogelijke vormen van steun**

2.1 **Financiering van een stadion**

Het overgrote deel van de financiële relaties tussen decentrale overheden en betaald voetbal betreft stadions. De meest voorkomende steunvormen zijn steun bij de bouw van een stadion, koop en verhuur van een stadion of steun als bijdrage in de exploitatiekosten van een stadion.

De bouw van een stadion blijkt met louter private financiering vaak moeilijk haalbaar. Een stadion kan naast bedrijfseconomische opbrengsten ook maatschappelijke effecten hebben. De maatschappelijke effecten zijn voor een private investeerder vaak niet relevant (genoeg) in de investeringsbeslissingen. De bedrijfseconomische opbrengsten zijn voor een private investeerder vaak onvoldoende en deze zal dan ook moeten zoeken naar factoren die de opbrengsten kunnen verhogen. Een overheid kan de maatschappelijke opbrengst mogelijk wel meenemen in de investeringsanalyse rond een stadion. Een overheid kan op grond van economische en maatschappelijke overwegingen (imago van de stad, consumptieve bestedingen bij evenementen, katalyserende werking op bedrijvigheid rond het stadion, het belang van sport en welzijn) pleiten voor steun ten behoeve van een stadion. Deze overwegingen vormen echter niet altijd een rechtvaardiging voor steunverlening op grond van de staatssteunregels.

De Europese Commissie stelt dat steun ten behoeve van een stadion onder bepaalde voorwaarden geen staatssteun vormt. Het uitgangspunt hierbij is dat de steun wordt gegeven in de vorm van financiering van algemene infrastructuur. Het stadion als geheel wordt dan gezien als algemene infrastructuur die ten goede komt aan de gehele bevolking (en niet alleen de bvo en haar publiek). Voorwaarde is dat het stadion een plaats van samenkomst is voor publieke evenementen, waar verschillende soorten activiteiten plaatsvinden die ten goede komen aan de algemene bevolking. In deze zin is de financiering te zien als typische taak van de overheid ten aanzien van de bevolking. Daarbij stelt de Commissie dat een stadion een faciliteit is die een grote en risicovolle investering vergt, die de markt soms niet geheel zelfstandig kan dragen⁶.

Het is van belang dat het stadion niet uitsluitend bestemd is voor de voetbalclub, maar faciliteiten biedt voor verschillende activiteiten en gebruikers: er mag geen sprake zijn van selectieve bevoordeling van één of meer ondernemingen. Wanneer er sprake is van exclusief gebruik door de voetbalclub, kan niet gesproken worden van algemene infrastructuur. In dat geval zal de Commissie niet snel akkoord gaan met steunverlening aan het stadion. Het is daarom cruciaal dat gegarandeerd wordt dat het stadion voor verschillende activiteiten beschikbaar is. De eigendomssituatie kan per stadion en in de tijd verschillen en is van invloed op de financiële relatie tussen de decentrale overheid en de bvo.

2.1.1 **Stadion in eigendom van decentrale overheid**

De situatie dat de decentrale overheid het stadion in eigendom heeft, kan voordelig zijn voor de bvo omdat deze dan de financiële last van een duur stadion niet hoeft te dragen. Een cruciale vraag bij de geoorloofdheid van een financiële relatie is of het stadion voor algemeen, multifunctioneel gebruik is of voor exclusief gebruik van de bvo.

⁶ Brief van de Europese Commissie aan het Koninkrijk der Nederlanden van 11 juli 2002.

Steun bij de (ver)bouw van een stadion

Wanneer de decentrale overheid als (toekomstig) eigenaar van het stadion optreedt, is deze ook opdrachtgever voor de (ver)bouw van het stadion. In dit geval moet bij een opdracht boven de drempelwaarde altijd een aanbestedingsprocedure plaatsvinden. Een opdracht onder de drempelwaarde dient bij voorkeur via een aanbestedingsprocedure te gebeuren, maar moet in ieder geval door een gepaste mate van openbaarheid kenbaar worden gemaakt (bijv. door bekendmaking op internet en in vakbladen). De steunvraag speelt dan pas bij het ter beschikking stellen van het stadion aan de bvo, wat in de volgende paragraaf wordt behandeld.

Steun bij de exploitatie van een stadion

Wanneer de decentrale overheid het stadion in eigendom heeft, is het cruciaal dat deze overheid het stadion op niet-discriminatoire wijze beschikbaar stelt aan verschillende gebruikers. Alleen op die manier kan worden gesproken van een stadion als faciliteit voor activiteiten die ten goede komen aan de algemene bevolking (multifunctioneel gebruik) en mogen er publieke middelen worden ingezet in de exploitatiekosten van het stadion. Bij andere activiteiten valt te denken aan concerten, lokale evenementen, activiteiten van andere sportclubs. Er worden geen eisen gesteld aan de frequentie van andere activiteiten, belangrijk is dat het stadion op een niet-discriminerende wijze beschikbaar wordt gesteld. Er kan dus geen sprake zijn van een exclusief huurcontract met een bvo. Bij verhuur van het stadion aan ondernemingen moeten gepaste vergoedingen worden betaald. De vergoeding moet op een transparante wijze worden berekend. Alhoewel een stadion een bijzondere faciliteit is, kan een gepaste vergoeding wel worden berekend. Een aanknopingspunt in deze berekening kan benchmarkonderzoek van de KNVB zijn, dat een indicatie geeft van relevante huurprijzen van stadions. Van belang is om de selectie van de partij die het stadion gaat exploiteren door middel van een non-discriminatoire procedure te laten plaatsvinden. Een niet-discriminerende procedure biedt de mogelijkheid om de partij te selecteren met de gunstigste exploitatievoorwaarden voor de decentrale overheid.

Wanneer niet gegarandeerd kan worden dat er sprake is van multifunctioneel gebruik, maar er sprake is van exclusief gebruik van het stadion door de bvo, mag de bvo geen enkele vorm van financieel voordeel ontvangen. Er moet een marktconforme huur worden betaald door de bvo voor het exclusieve gebruik. De huur mag in elk geval niet minder bedragen dan de financiële lasten die de decentrale overheid heeft, onder andere door rente en aflossing van geleend kapitaal. Ook in dit geval geldt dat de exploitant via een openbare aanbestedingsprocedure zou moeten worden geselecteerd.

2.1.2 Stadion in eigendom van bvo of andere private partij

Wanneer de bvo het stadion in eigendom heeft, draagt deze de volledige financiële last. Onderstaand wordt toegelicht op welke manier een decentrale overheid financieel betrokken kan zijn bij het stadion. Deze situatie geldt zowel voor eigendom door een bvo als door een andere private partij die het stadion weer doorverhuurt aan de bvo.

Steun bij de (ver)bouw van een stadion

Wanneer een bvo of andere private partij een nieuw stadion bouwt of een bestaand stadion wil verbouwen of uitbreiden, kan de overweging zijn om als decentrale overheid hierin financieel bij te dragen. Een financiële bijdrage door de decentrale overheid is alleen mogelijk wanneer het stadion beschikbaar is als faciliteit voor activiteiten die ten goede komen aan de algemene bevolking. Wanneer het stadion in eigendom is van een private partij (een bvo of

een derde partij), dan wel wanneer het management in handen is van een private partij, kan er nog steeds sprake zijn van algemene infrastructuur. Dus óók als de bvo of ander private partij eigenaar van het stadion is, moet multifunctioneel gebruik gegarandeerd worden. De overheidsbijdrage moet afhankelijk worden gesteld van een exploitatievoorwaarde, die garandeert dat de bvo of private eigenaar het stadion non-discriminatoire openstelt voor verschillende gebruikers en faciliteiten.

Bij de financiële bijdrage kan worden gedacht aan een garantstelling, lening, bijdrage in de bouwkosten of in de kosten van speciale faciliteiten. Belangrijkste aandachtspunten zijn dat de hoogte van de overheidsbijdrage het minimum noodzakelijke is om het project doorgang te laten vinden en dat de overheidsbijdrage transparant berekend wordt. In dit kader dient uitvoerig onderbouwd te worden wat de daadwerkelijke kosten zijn en welk deel daarvan onrendabel is voor een private investeerder en op welke grond (algemeen belang) de overheid zou moeten bijspringen.

Rond de bouw van een stadion kunnen complexe factoren meespelen door bijvoorbeeld verschillende eigendomsrelaties en aanpalende projecten. Bij een grootschalig project kan sprake zijn van verschillende activiteiten zoals: de (ver)koop van de oude stadionlocatie met daarop mogelijk nieuwe projecten, de (ver)koop van de nieuwe stadionlocatie, de bouw van aanpalende faciliteiten zoals detailhandel, horeca, parkeergelegenheid. Ook – en juist – bij dergelijke complexe projecten, is het belangrijk om de kosten transparant te maken en de steunbijdrage aan de hand van de relevante kosten te berekenen.

Belangrijke punten bij het berekenen van de daadwerkelijke kosten zijn:

- Wanneer grond (en eventuele gebouwen) door de decentrale overheid wordt verkocht, geldt dat dit moet gebeuren door een open en onvoorwaardelijke biedprocedure, óf dat vóór de verkooponderhandelingen een taxatie door een onafhankelijke taxateur plaatsvindt. De waarde van de grond (en eventuele gebouwen) dient getaxeerd te worden op grond van algemeen aanvaarde marktindicaties en taxatiecriteria. Bepaalde verplichtingen die in het algemeen belang worden opgelegd bij de verkoop, kunnen als economisch nadeel door de taxateur worden beraamd en in de aankoopprijs worden doorberekend. Verplichtingen die bij de grondverkoop voor een stadion worden opgelegd, kunnen dus een waardedrukkend effect hebben. Dit geldt echter niet voor algemeen geldende verplichtingen (bijv. onderhoud) of verplichtingen die ook in het eigenbelang van de koper zijn (bijv. bepaalde voorzieningen). Het kan een misleidende indruk wekken door te spreken van een symbolische prijs. De prijs moet op een transparante manier onderbouwd worden (wat uiteindelijk wel kan leiden tot een lage -maar beredeneerde- prijs vanwege de verplichtingen die er aan zijn verbonden).
- De keuze voor de aannemer die de bouw van het stadion zal realiseren, vindt bij voorkeur plaats door middel van een aanbestedingsprocedure. Los van de vraag of een bvo een aanbestedingsplichtige dienst kan zijn, garandeert een aanbesteding de laagste kosten voor de bouw en daardoor een lagere overheidsbijdrage. Wordt er niet aanbesteed, dan is het belangrijk dat er een beoordeling door een onafhankelijke deskundige plaatsvindt.
- Worden er eisen van overheidswege opgelegd die meerkosten voor de bouw met zich meebrengen die de private investeerder niet zou hoeven dragen? Te denken valt aan infrastructuur die nodig is voor multifunctioneel gebruik en die voor louter gebruik voor voetbal niet zou worden gerealiseerd.

Zoals eerder gezegd, dient aan de hand van de daadwerkelijke kosten berekend te worden wat de minimum noodzakelijke bijdrage van de overheid is om het project doorgang te laten vinden. Er moet bewezen kunnen worden dat de bijdrage een minimum noodzakelijke vergoeding is door bij voorkeur een aanbestedingsprocedure of anders door een beoordeling door een onafhankelijke deskundige.

Wanneer het stadion voor exclusief gebruik van de bvo is, mag er geen sprake zijn van enige vorm van financieel voordeel voor de bvo. In de financiële relatie tussen de bvo en de decentrale overheid, bijv. door grondverkoop of infrastructuurkosten, moet gegarandeerd worden dat transacties marktconform plaatsvinden. De berekening van prijzen bij overdracht van bijv. grond, voorzieningen of onroerend goed moet transparant plaatsvinden. De bvo moet deze kosten als normale marktpartij dragen. Er kunnen alleen publieke middelen worden ingezet voor de kosten van verplichtingen die de bvo als marktpartij niet volledig zelf zou moeten dragen. Het kan hierbij bijvoorbeeld gaan om eisen aan parkeervoorzieningen om deze voor algemeen gebruik geschikt te maken.

Steun bij de exploitatie van een stadion

Wanneer het stadion in eigendom is van de bvo of andere private partij, kan de decentrale overheid overwegen om de eigenaar financieel te ondersteunen in de exploitatiekosten. Net als bij steunverlening in de (ver)bouwkosten, is ook hier een financiële bijdrage door de decentrale overheid alleen mogelijk als er sprake is van multifunctioneel gebruik. De overheidsbijdrage moet afhankelijk worden gesteld van een exploitatievoorwaarde, die garandeert dat de bvo of private eigenaar het stadion non-discriminatoire openstelt voor verschillende gebruikers en faciliteiten. In dit kader dient een transparante berekening plaats te vinden door een onafhankelijke taxateur van het verschil in opbrengsten en kosten en de minimaal noodzakelijke bijdrage in het tekort. Er mag geen overcompensatie plaatsvinden, de bijdrage moet tot het minimum beperkt worden.

Een bijdrage in de exploitatie mag alleen gebaseerd zijn op de stadionkosten en –opbrengsten omdat alleen een stadion als algemene faciliteit de inzet van publieke middelen rechtvaardigt. Overige ondernemingskosten (zoals loonkosten van spelers) moet de bvo of andere private partij zelf dragen en mogen dan ook niet meegenomen worden in de steunberekening. Steun voor normale ondernemingskosten is alleen in een uiterste geval denkbaar, namelijk in de vorm van reddings- of herstructureringssteun (wat later besproken wordt).

2.1.3 Steun bij wisseling van eigendom van het stadion

Verkoop van stadion door bvo/private partij aan decentrale overheid

Het voordeel van de verkoop van een stadion aan de decentrale overheid kan zijn dat de bvo of andere private eigenaar niet meer de financiële last van het stadion hoeft te dragen. De verkoop van het stadion door een bvo of andere private eigenaar aan de decentrale overheid dient tegen een marktconforme prijs te gebeuren. Een openbare biedprocedure is hier over het algemeen niet relevant en niet noodzakelijk in staatssteuntermen. Er moet echter wel gegarandeerd worden dat geen te hoge prijs wordt betaald voor het stadion en eventuele aanpalende gebouwen en/of grond. Dit kan aangetoond worden door middel van een onafhankelijke taxatie die vóór de verkooponderhandelingen wordt uitgevoerd.

Verkoop van stadion door decentrale overheid aan bvo/private partij

Wanneer er sprake is van verkoop van het stadion door de decentrale overheid aan een bvo of andere private eigenaar, geldt hetzelfde als bij grondverkoop. Er dient bij voorkeur sprake te zijn van een openbare biedprocedure. Wanneer een openbare biedprocedure niet mogelijk is, dient vóór de verkooponderhandelingen een taxatie door een onafhankelijke taxateur plaats te vinden. De waarde van het stadion en eventuele aanpalende gebouwen en/of grond dient getaxeerd te worden op grond van algemeen aanvaarde marktindicaties en taxatiecriteria. Bepaalde verplichtingen die in het algemeen belang worden opgelegd bij de verkoop, kunnen als economisch nadeel door de taxateur worden beraamd en in de aankoopprijs worden doorberekend. Verplichtingen die bij de verkoop worden opgelegd, kunnen een waardedrukkend effect hebben. Dit geldt echter niet voor algemeen geldende verplichtingen (bijv. onderhoud) of verplichtingen die ook in het eigenbelang van de koper zijn (bijv. bepaalde voorzieningen). Duidelijk moge zijn dat de verkoop tegen een niet onderbouwde symbolische prijs nooit toegestaan is.

2.1.4 Steun in de exploitatie van een stadion

Steun in de algemene exploitatie wordt door de Commissie als niet verenigbaar met de gemeenschappelijke markt gezien. De redenering is dat steun in de normale ondernemingskosten sterk concurrentievervalsend werkt. Exploitatiesteun zou alleen in de vorm van reddings- of herstructureringssteun denkbaar kunnen zijn. Hiervoor gelden strikte richtsnoeren, die in een latere paragraaf worden uiteengezet.

2.2 Reddings- en herstructureringssteun

Wanneer een bvo in acute moeilijkheden komt, kan de bvo de wens hebben om een beroep te doen op een decentrale overheid voor financiële armslag. Juist steun aan ondernemingen in moeilijkheden kan echter uitermate concurrentieverstorend zijn en dient alleen onder zeer strenge voorwaarden te worden verleend. Steun om een bvo uit de moeilijkheden te helpen, moet altijd het karakter van saneringssteun hebben: er worden strenge voorwaarden gesteld omtrent o.a. sanering van kosten en verliesgevende activiteiten. Binnen het Europese staatssteunrecht is dergelijke saneringssteun omschreven als reddings- en herstructureringssteun. De Europese Commissie heeft richtsnoeren vastgesteld voor reddings- en herstructureringssteun aan ondernemingen in moeilijkheden⁷. Deze richtsnoeren bevatten nauwkeurige voorwaarden waaronder deze steun kan worden verleend en deze zullen in de toekomst alleen maar strenger worden. Giften, leningen, garanties of belasting-/heffingsvrijstellingen of andere financiële bijdragen worden niet als staatssteun gezien wanneer onder dezelfde omstandigheden en voorwaarden een 'particuliere investeerder in een markteconomie' of 'schuldeiser in een markteconomie' deze middelen ook ter beschikking zou hebben gesteld. In het kader van sanering van een bvo is een vergelijking met een particuliere investeerder wellicht moeilijk te maken, omdat er lang niet altijd sprake is van een particuliere investeerdersmarkt voor het verstrekken van een lening aan een bvo in problemen. Toch moet zoveel mogelijk uitgegaan worden van overwegingen die een particuliere investeerder zou maken. Een overweging kán zijn, dat het geven van een lening aan de herstructurering en 'gezondmaking' van een bvo, in het belang is van de overheid als investeerder. De overheid heeft bijv. financiële belangen in een stadion, die 'waardeloos' zouden worden als de bvo failliet zou gaan. Dit kan echter nooit een reden zijn om een bvo kunstmatig in stand te houden. De steun mag niet meer zijn dan het minimum noodzakelijke om het belang van de overheid als investeerder op korte, middellange of lange termijn te dienen.

⁷ Publicatieblad EG C288, 9.10.1999. In januari 2004 heeft de Commissie een voorstel voor strengere richtsnoeren bekendgemaakt.

In de besluitvorming rond het al dan niet verlenen van steun aan een bvo in moeilijkheden, moet rekening gehouden worden met de zeer strenge eisen van de Commissie. Voorop staat dat deze steun altijd vooraf aan de Commissie moet worden gemeld, inclusief een herstructurerings- of liquidatieplan. Reddings- en herstructureringssteun mag niet worden verleend in elke situatie waarin zich een tekort voordoet; de bvo moet aantoonbaar in moeilijkheden verkeren. Dit is het geval wanneer de bvo verliezen heeft die op korte of middellange termijn tot faillissement leiden en de bvo niet in staat is deze verliezen te stelpen, noch met eigen middelen, noch met behulp van middelen van eigenaren, aandeelhouders of schuldeisers. Overheidssteun kan alleen een laatste redmiddel zijn om een faillissement te voorkomen.

Bij *reddingssteun* moet in elk geval aan de volgende voorwaarden worden voldaan.

- Er moet sprake zijn van ernstige sociale moeilijkheden.
- De steun geldt in beginsel voor een periode van maximaal zes maanden en mag maar één maal worden verleend in een periode van 10 jaar.
- De steun is het minimum noodzakelijke voor de exploitatie van de bvo in de periode waarvoor de steun is goedgekeurd.
- Er mag alleen sprake zijn van kassteun in de vorm van een leninggarantie of lening, waarvan de rente op zijn minst marktconform is.
- De lening moet binnen 12 maanden door de bvo worden afgelost.

Met name de eerstgenoemde voorwaarde (ernstige sociale moeilijkheden) is voor bvo's waarschijnlijk moeilijk aan te tonen. Er zijn geen duidelijke criteria voor wat onder 'ernstige sociale moeilijkheden' verstaan wordt. Het is de vraag hoe groot de sociale gevolgen zijn van bijv. een dreigend faillissement van een bvo en hoe dit aangetoond kan worden. De Commissie zal hier per geval uitspraak over moeten doen. Toekomstige casuïstiek kan wellicht duidelijkheid hierin bieden. Mede gezien de overige voorwaarden, die maar beperkte steunmogelijkheid bieden, lijkt de volgende vorm, namelijk herstructureringssteun, beter aan te sluiten.

Bij *herstructureringssteun* moet in elk geval aan de volgende voorwaarden worden voldaan.

- De steun wordt verleend voor een herstructurering van de bvo. De herstructurering berust op een haalbaar, samenhangend en ingrijpend plan om de levensvatbaarheid van de bvo op langere termijn te herstellen. Aan dit plan moet de overheid zich verbinden en dit plan wordt vooraf aan de Commissie ter goedkeuring voorgelegd.
- De steun wordt verleend onder voorwaarde dat de oorzaak van verliezen wordt weggenomen. Het herstructureringsplan moet een omschakeling van de bvo beogen zodat deze alle kosten zelf kan dragen.
- De bvo mag na de herstructurering géén even sterke positie op de relevante markten innemen als voorheen. De steun moet dus gepaard gaan met een gedwongen beperking. Te denken valt aan een verplichte degradatie van de bvo. De Commissie zal de marktsituatie en de toekomstige positie van de bvo in de markt meenemen in haar beoordeling van de steun.
- Er moet een jaarlijks verslag aan de Commissie worden gestuurd ter controle van de uitvoering van het herstructureringsplan, totdat de doelstellingen van de herstructurering zijn bereikt. Het herstructureringsplan moet volledig worden uitgevoerd.
- Herstructureringssteun mag slechts één maal in een periode van tien jaar worden verleend. Dit is inclusief eventuele niet-aangemelde steun.

In januari 2004 heeft de Commissie een voorstel voor strengere richtsnoeren bekendgemaakt. Eind 2004 zullen naar verwachting de nieuwe richtsnoeren van kracht worden. Eén van de wijzigingen is dat binnen zes maanden na goedkeuring van reddingssteun (in de nieuwe richtsnoeren 'noodsteun' genoemd) door de Commissie, een herstructurerings- of liquidatieplan aan de Commissie moet worden voorgelegd, dan wel moet worden aangetoond dat de lening is afgelost / de garantie is ingetrokken. Ook worden bij herstructureringssteun eisen gesteld aan een minimum eigen bijdrage door de onderneming.

Streng toezichtregime door decentrale overheid

Naast de reeds strenge staatssteunrechtelijke voorwaarden, wordt de overheid aangeraden aanvullende strenge voorwaarden aan de bvo te stellen. Wanneer de decentrale overheid overgaat tot het verlenen van reddings- of herstructureringssteun, ligt er een toezichthoudende taak bij deze overheid in de herstructurering. De overheid controleert de inkomsten en uitgaven van de bvo. De bvo dient de begrotingen, jaarrekeningen en eventuele begrotingswijzigingen aan de gemeente ter goedkeuring voor te leggen. De bvo is gehouden aan een streng uitgavenregime. Een aanvullende uitgave door de bvo is alleen toegestaan wanneer deze onvermijdelijk is en pas na goedkeuring door de overheid. Het is denkbaar dat de decentrale overheid een toezichthouder aanstelt op de bvo. Het is van belang dat de decentrale overheid de plannen van steunverlening en toezicht afstemt met de KNVB. De KNVB voert in het licentiesysteem dat m.i.v. het competitie seizoen 2004-2005 ingaat, meer financiële toetsen uit op de bvo's en kent een sanctiesysteem bij financiële problemen van bvo's. De decentrale overheid heeft een regierol in de herstructurering van de bvo. Door afstemming met de KNVB kan worden gewaarborgd dat de uitvoering van het herstructureringsplan en eventuele acties in het kader van de financiële toetsing en het sanctiesysteem van de KNVB elkaar niet bijten, maar mogelijk juist versterken.

Het risico van deze vorm van steun is dat in de publieke opinie de gemeente of provincie al snel als medeschuldige wordt gezien aan eventuele mislukking van de herstructurering. Het al dan niet accepteren van dit risico en maatregelen om dit risico te beperken (zoals van meet af aan duidelijk maken dat de bvo zelf verantwoordelijk is voor de herstructurering) zijn vooral onderwerpen van politieke afweging.

2.3 Steun aan sportonderwijs

Het is denkbaar dat een bvo activiteiten uitvoert in het kader van sportopleiding van jongeren. Steun hiervoor door de decentrale overheid is mogelijk in termen van het algemeen belang dat gediend wordt door onderwijs. Het moet gaan om sporttraining in combinatie met schoolonderwijs. Bij deze combinatie kan gesproken worden van onderwijs als algemene overheidstaak, waarvoor publieke middelen kunnen worden ingezet. Er is dan geen sprake van staatssteun in de zin van art. 87 van het EG-Verdrag. Een uitspraak in die zin heeft de Commissie gedaan in een beschikking inzake steun van de lidstaat Frankrijk aan professionele sportclubs voor sporttraining in combinatie met schoolonderwijs⁸.

Naast de eis dat het moet gaan om algemeen onderwijs, stelt de Commissie ook eisen aan de financiële vergoeding. Gegarandeerd moet worden dat de steun wordt verleend voor de daadwerkelijke kosten van de onderwijsactiviteiten en dat er geen overcompensatie plaatsvindt. De overheid moet er op toezien dat er een gescheiden boekhouding wordt gevoerd zodat er geen kruissubsidiëring plaatsvindt van de onderwijsactiviteiten naar de commerciële activiteiten van de (prof) sportclub.

Deze vorm van steun is niet van toepassing op de gebruikelijke jeugdopleidingen binnen de context van een bvo. Het moet gaan om een vorm van sportonderwijs die voldoet aan de Nederlandse normen voor algemeen onderwijs. In Nederland bestaan nog geen onderwijsrichtingen vergelijkbaar met de Franse onderwijscentra die onderwerp zijn in de Commissiebeschikking. Wel zijn er verregaande samenwerkingsverbanden tussen scholengemeenschappen en bvo's. In deze gevallen is het denkbaar dat de bvo's worden gecompenseerd voor het verlenen van diensten ten behoeve van scholen, als deze diensten in het algemeen belang zijn (gezondheidsbevordering, geweldspreventie, etc.). Een compensatie voor dergelijke diensten kan worden gezien als een financiële vergoeding voor een tegenprestatie. Deze vorm wordt toegelicht in hoofdstuk 4.

2.4 Financiële vergoeding voor een tegenprestatie

Een financiële relatie kan ook de vorm nemen van een vergoeding door de decentrale overheid voor het leveren van een tegenprestatie door de bvo. In dat geval hoeft er geen sprake te zijn van staatssteun, als de financiële vergoeding niet meer is dan een compensatie voor de geleverde dienst. Belangrijk is daarbij dat de vergoeding geen overcompensatie vormt. Voorbeelden van vergoedingen voor een tegenprestatie zijn:

(Stads- of regio) promotie

De decentrale overheid kan er belang in hebben dat de stad of regio gepromoot wordt door de bvo, bijvoorbeeld door het dragen van de naam van de stad of op andere wijze. De vergoeding kan worden verleend voor activiteiten waar de decentrale overheid baat bij heeft in termen van het vergroten van de naamsbekendheid, het aantrekken van bedrijvigheid, etc. Dit kan gezien worden als 'citymarketing'. Belangrijk is dat de overheid afspraken met de bvo hierover expliciet in een contract vastlegt en eisen stelt aan de promotieactiviteiten. Bovendien moet de vergoeding in verhouding staan tot de waarde van de te leveren prestatie. De waarde van de te leveren prestatie moet transparant berekend worden aan de hand van de kosten die de bvo maakt voor het uitvoeren van de prestatie.

Medewerking aan projecten

Wanneer een bvo diensten aan de gemeente ter beschikking stelt ten behoeve van allerlei projecten, kan dit als tegenprestatie worden gezien waarvoor een vergoeding wordt gegeven. Het moet hierbij gaan om diensten die alleen of specifiek door de bvo kunnen worden uitgevoerd. Gedacht kan worden aan de medewerking aan sociaal preventieve projecten en samenwerking met scholen en sportverenigingen, doorgeven van normen en waarden aan de jonge supportersclub, etc. Ook hier geldt dat de vergoeding in verhouding moet staan tot de waarde van de te leveren diensten. Wanneer er sprake is van diensten die op dezelfde manier ook door andere partijen kunnen worden uitgevoerd, moet er sprake zijn van een openbare procedure voor het verlenen van de opdracht, waarin ook andere partijen kunnen deelnemen.

Bijlage: Checklist voetbalsteun

In deze checklist worden de vier vormen van financiële relaties met bvo's schematisch weergegeven, met de stappen en aandachtspunten die bij iedere vorm van belang zijn. Het is bedoeld om snel een eerste inzicht te krijgen, verdere uitleg kan in de relevante paragrafen van dit document gevonden worden (die dezelfde nummering hebben).

Kolom 1: Stadion

Wordt de steun verleend t.b.v. een stadion?		
Ja ▼		Nee: ga naar kolom 2 ►
Bij wie ligt het eigendom van het stadion?		
Het stadion is in eigendom van decentrale overheid: zie 1.1 ▼	Het stadion is in eigendom van bvo of andere private partij: zie 1.2 ▼▼	Het gaat om een wisseling van eigendom van het stadion: zie 1.3 ▼▼▼
1.1 decentrale overheid is eigenaar stadion		
Is er sprake van multifunctioneel gebruik ⁹ van het stadion voor verschillende activiteiten die ten goede komen aan de brede bevolking of is er sprake van exclusief gebruik door de bvo?		
Er is sprake van multifunctioneel gebruik ▼		Er is sprake van exclusief gebruik door de bvo ▼
Wordt steun verleend bij de (ver)bouw van het stadion? ▼	Heeft de steun betrekking op exploitatie van het stadion? ▼	Er mag geen sprake zijn van steun of enig financieel voordeel voor de bvo bij de (ver)bouw, noch bij de exploitatie van het stadion.
Belangrijkste financiële voordeel voor de bvo is dat de financiële last bij de overheid ligt. Omdat het om algemene infrastructuur gaat, is inzet van overheidsmiddelen in het stadion gerechtvaardigd in termen van de staatssteun-regels. Belangrijk: De overheid heeft een aanbestedingsplicht bij werk- of dienstopdrachten t.b.v. het stadion. Aankoop van grond (en evt. gebouwen) moet tegen marktconforme prijs gebeuren.	Het stadion moet aan de bvo ter beschikking worden gesteld tegen een gepaste huur. Dit is in principe een lagere huur dan een marktconforme huur bij exclusief gebruik door de bvo (zie hiernaast). Er moet een transparante berekening van de gepaste huur plaatsvinden, waarbij benchmarks van de KNVB als hulpmiddel kunnen dienen.	De bvo moet een marktconforme huur betalen voor exclusief gebruik. De huur mag niet minder bedragen dan de financiële lasten van de overheid in rente en aflossing van het geleende kapitaal en moet transparant berekend worden.

⁹ Wanneer er sprake is van multifunctionaliteit, ziet de Commissie het stadion als algemene infrastructuur, waar publieke middelen voor ingezet mogen worden. De decentrale overheid moet het stadion non-discriminatoir beschikbaar stellen aan verschillende activiteiten en gebruikers (bijv. concerten, lokale evenementen, activiteiten van andere sportclubs). Er worden geen eisen gesteld aan frequentie van andere activiteiten, belangrijk is dat het op een niet-discriminerende wijze beschikbaar wordt gesteld.

1.2 bvo of andere private partij is eigenaar stadion¹⁰		
Is er sprake van multifunctioneel gebruik ¹¹ van het stadion voor verschillende activiteiten die ten goede komen aan de brede bevolking of is er sprake van exclusief gebruik door de bvo?		
Er is sprake van multifunctioneel gebruik ▼		Er is sprake van exclusief gebruik door de bvo ▼
Wordt steun verleend bij de (ver)bouw van het stadion? ▼	Heeft de steun betrekking op exploitatie van het stadion? ▼	Er mag geen sprake zijn van steun of enig financieel voordeel voor de bvo.
<p>a) De steun kan verleend worden als eenmalige bijdrage in de (ver)bouwkosten. Door onafhankelijke taxateur een transparante berekening laten maken van daadwerkelijke kosten (aankoop van grond en onroerend goed, bouwkosten, etc.) en de minimaal noodzakelijke bijdrage in het tekort.</p> <p>b) De steun kan ook verleend worden als garantie of lening voor de (ver)bouwkosten, tegen gunstiger voorwaarden dan lening of garantie door marktpartij (hoger risico, lagere / geen vergoeding, achtergestelde lening). Hierbij door een onafhankelijke taxatie aantonen dat de voorwaarden en de hoogte van de garantie of lening het minimum noodzakelijke zijn om het project te kunnen realiseren.</p>	<p>a) Steun kan verleend worden in de vorm van tekortfinanciering. Transparante berekening door onafhankelijke taxateur van verschil in opbrengsten en kosten en de minimaal noodzakelijke bijdrage in het tekort.</p> <p>b) De steun kan ook verleend worden als garantie of lening voor stadionexploitatiekosten tegen gunstiger voorwaarden dan een lening of garantie door een marktpartij (hoger risico, lagere / geen vergoeding, achtergestelde lening). Door onafhankelijke taxatie aantonen dat de voorwaarden en de hoogte van de garantie of lening het minimum noodzakelijke zijn om het project te kunnen realiseren.</p> <p><i>Alleen bijdrage in kosten van stadion, niet in overige ondernemingskosten (dergelijke exploitatiesteun alleen mogelijk in de vorm van reddings- en herstructurerings-steun, zie 2).</i></p>	<p>M.b.t. (ver)bouwkosten van het stadion is alleen een bijdrage mogelijk voor door de overheid opgelegde verplichtingen. Er moet een transparante berekening van kosten (grondprijs, voorzieningen) plaatsvinden, die bvo als marktpartij moet dragen. Alleen publieke middelen inzetten voor kosten door verplichtingen die de bvo als marktpartij niet volledig zelf zou moeten dragen.</p> <p>M.b.t. exploitatiekosten is alleen denkbaar: het verlenen van een marktconforme vergoeding aan de bvo voor het ter beschikking stellen van (delen van) het stadion aan de overheid voor allerlei doeleinden. Exploitatiesteun alleen mogelijk in de vorm van redding- en herstructureringssteun (zie 2).</p>
1.3 wisseling van eigendom stadion		
Verkoop van stadion door bvo/private partij aan decentrale overheid ▼	Verkoop van stadion door decentrale overheid aan bvo/private partij ▼	
De financiële last gaat over naar de decentrale overheid. Het risico van ongeoorloofde staatssteun zit in een te hoge prijs. Verkoopprijs moet marktconform zijn. Berekening door onafhankelijke taxatie.	Financiële last gaat over naar bvo/private partij. Het risico van ongeoorloofde staatssteun zit in een te lage prijs. Verkoop door middel van openbare biedprocedure, of tegen prijs die vooraf is vastgesteld door onafhankelijke taxateur.	

¹⁰ De eigenaar dient geselecteerd te worden door middel van een open, non-discriminatoire competitieve procedure. De eigenaar moet het stadion vervolgens non-discriminair ter beschikking stellen aan verschillende gebruikers.

¹¹ Wanneer er sprake is van multifunctionaliteit, ziet de Commissie het stadion als algemene infrastructuur, waar publieke middelen voor ingezet mogen worden. De decentrale overheid moet als exploitatievoorwaarde eisen dat het stadion open staat voor verschillende activiteiten en gebruikers.

Kolom 2: Reddings- en herstructureringssteun

Wordt de steun verleend om de financiën van de bvo op orde te brengen?	
Ja ▼	
Nee: ga naar kolom 3 ►	
De steun kan alleen worden verleend in één van de volgende vormen:	
Reddingssteun ▼	Herstructureringssteun ▼
<p>Tijdelijke steun zodat bvo zich kan handhaven tijdens het uitwerken van een herstructurerings- of liquidatieplan.</p> <p>Er moet sprake zijn van ernstige sociale moeilijkheden. De steun is voor max. 6 maanden en is eenmalig. De steun is het minimum noodzakelijke voor de exploitatie van de bvo in de periode waarvoor de steun is goedgekeurd. Er mag alleen sprake zijn van kassteun in de vorm van een leninggarantie of lening, waarvan de rente op zijn minst marktconform is. De lening moet binnen 12 maanden door de bvo worden afgelost.</p>	<p>Herstructurering berust op een haalbaar, samenhangend en ingrijpend plan om de levensvatbaarheid van de bvo op langere termijn te herstellen.</p> <p>Steun mag niet worden verleend om verliezen uit het verleden aan te zuiveren, zonder de oorzaken van de verliezen aan te pakken. De steun is eenmalig. De bvo mag na herstructurering géén even sterke positie innemen als voorheen.</p> <p>De overheid krijgt een rol als toezichhouder op de bvo financiën.</p> <p>De steun kan in verschillende vormen worden verleend, w.o. kapitaalbreng, schuldwijschelding, leningen, leninggaranties.</p>

Kolom 3: Sportonderwijs

Wordt de steun verleend t.b.v. het geven van sportonderwijs?	
Ja ▼	
Nee: ga naar kolom 4 ►	
Het kan alleen gaan om steun voor sporttraining in combinatie met algemeen onderwijs. De inzet van overheidsmiddelen is gerechtvaardigd doordat algemeen onderwijs als overheidstaak wordt gezien.	

Kolom 4: Vergoeding voor tegenprestatie

Gaaf het om het geven van een vergoeding voor een tegenprestatie die door de bvo geleverd wordt?		
Ja ▼		Nee ▼
De volgende situaties zijn denkbaar:		
<i>Situatie</i>	<i>Vorm</i>	<i>Aandachtspunten</i>
Stads- of regiopromotie	Financiële vergoeding voor promotieactiviteiten. De vergoeding wordt verleend voor activiteiten waar de decentrale overheid baat bij heeft in termen van vergroten van naamsbekendheid, het aantrekken van bedrijvigheid, etc.	De te leveren prestatie en de vergoeding dienen contractueel worden vastgelegd. De vergoeding mag niet meer zijn dan een compensatie voor de tegenprestatie.
Medewerking aan projecten	Financiële vergoeding voor het leveren van diensten. De vergoeding wordt verleend voor het leveren van een dienst waar medewerking van de bvo speciaal geschikt voor is.	De vergoeding mag niet meer zijn dan een compensatie voor de tegenprestatie.

Ga na of de steun is te wijzigen in één van de vier genoemde steunvormen. Is dit niet mogelijk, neem dan contact op met het Coördinatiepunt staatssteun van het Ministerie van BZK.

Ministerie van
Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Interprovinciaal Overleg

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

